

Слободан С. ПАЈОВИЋ

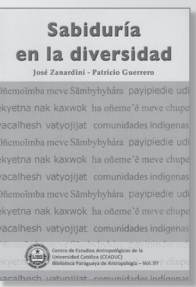
Факултет друштвених наука
Београд, Србија

КОНТАКТ: slobodan.pajovic@fdn.edu.rs

УДК:
316.356.4:001.891.3
323.1
341.218.4
321.013

ВРСТА РАДА:
ПРИКАЗ
ПУБЛИКАЦИЈЕ

ПРИМЉЕН: 27. 2. 2022.
ПРИХВАЋЕН: 1. 6. 2022.

МУДРОСТ У РАЗЛИЧИТОСТИ

*José Zanardini, Patricio Guerrero,
„Sabiduría en la diversidad”, 2015, Universidad Católica „Nuestra Señora de
la Asunción”, Centro de Estudios Antropológicos de la Universidad Católica,
Paraguay, 520 p.*

Ову вредну књигу на шпанском језику објавио је Центар за антрополошке студије (CEDAUC) Католичког универзитета Наше Госпе од Асунсионa. Аутори су познати социјални антрополог проф. др Хосе Санардини (CEDAUC) и др Патрицио Гереро, чувени еквадорски кантауор и стручњак за андску културу, обичаје и музику. Обојица аутора имају веома богату библиографију објављених књига и чланака.

Посебност ове књиге је у њеној структури. Наиме, књига садржи две студије под насловом: „Култура џунгле” (*Cultura de la Selva*) и „Срце од „других мудрости” као побуњенички одговор на колонијалност знања и битисање” (*Corazonar desde „sabidurías otras” como respuesta insurgente a la colonialidad del saber y del ser*) и, засебно један одељак: комплетну правну документацију о индихенистичким питањима, која је подељена у два дела уз напомену да је трећи документациони анекс, односно Статут индихенистичких заједница у Парагвају (1992) и Декларације ОУН из 2007 о тим питањима, објављен на индијанским језицима: *guaraní, ayoreo, enxet* и *nivaclé*. На крају, се налази и веома важан Кастиљанско-гварани појмовник.

Обе студије укључене у ову едицију полазе од чињенице да је културна разноликост велико и снажно подстицајно богатство које може отворити пут и усмеравати плодне међукултурне односе. Већ и сам наслов књиге – *Мудрост у различитости*, покушава да усмерава наше мисли ка мудрости коју свака култура треба да стекне како би ступила у интеракцију са другом. Такође се указује на опасност да свака култура, односно разноликост може у себи поседовати и опасан вирус који називамо ентоцентризмом. Етноцентризам за ауторе ове

књиге представља *de facto* болест која напада ум и срце, замагљује нам мисли и поступке а може постати и дубока нетрпељивост према „другима” и „различитима”. Коначно, такав развој људског ума може водити и ка насиљу, али и уништењу „другог”. У том контексту, изнето је мишљење да хомогенизирајуће културне тенденције у оквирима глобализације осиромашују људе, односно живот на нашој планети јер када елиминишемо или редукујемо културне различитости отварамо простор за слабљење културе и њених интеракцијских токова.

Како би објаснили овај феномен аутори као пример наводе монокултурне засаде великих екстензија који постају рањивији због недостатка интеракција са другим природним елементима. Отуда и потреба да се такви екстензивни засади заштите од штеточина које му прогресивно прете. На жалост, одбрана се спроводи хемијским производима често штетним за људе, само земљиште, површинске или поземне воде. Поред тога, врше се генетске модификације семена како би се побољшао квалитет, квантитет и отпорност производа. А човечанство остаје у магли непознавања средњорочних и дугорочних ефеката ових атака на људску екологију и то у њеној планетарној димензији. Управо због тога нас научници упозоравају на неопходност очувања биодиверзитета како се не би изазвале ситуације које је тешко контролисати.

Потом се наглашава да су овакви процеси карактеристични за глобализацију и да се примењују у различитим облицима и на људски род. А та тенденција могла би да угрози постојање више од шест хиљада језика, култура, космо-визија, шест хиљада начина размишљања и живота.

И када разматрају утицај глобализације на културу оба аутора истичу да је етноцентризам наглашено видљив у асиметричним односима између великих сила и слабијих, рањивијих земаља. Велике силе неселективно извозе и намећу за себе повољне економске, политичке и културне моделе, а спремне су и да промовишу рат па чак и уништење како би остварили своје хегемонистичке циљеве. Опасност од оваквих догађаја приметна је и у неким државама (Сирија, Ирак, Јемен, Либија, Израел, поред осталих примера) где је дошло до напетости, сукоба између разних социокултурних група и то у тежњи наметања сопственог модела слабијима, односно етничким мањинама.

На основу свих ових опажања аутори у својим студијама закључују и детаљно износе и објашњавају важне задатке који стоје пред социјалном и културном антропологијом у ери глобализације и заштите слабијих, рањивијих народа и, посебно, индијанаца у латинскоамеричком региону. Тако проф. др Хосе Санардини, мисионар и свештеник Салесијанског реда, који је дуго живео са индијанцима у разним деловима парагвајске покрајине Ђако, био чак усвојен као син народа *Aureo*, анализира концепт културе џунгле, кроз призму образовања и у складу са културним и језичким посебностима, идентитетом, разноврсношћу и плуралитетом. Објашњава појам интеркултуралности уз напомену да је плурикултуралност присутна у свим земљама Латинске Америке на основу признања различитих група према језику који користе, њиховој

историји, традицији, веровању, итд. Санардини инсистира на чињеници да је плурикултуралност само први и још увек недовољан искорак ка суживоту и интегралном развоју јер се догађало да су неке културе биле формално признате али уз наглашавање њихове социјалне инфериорности. Због тога се морају изучавати односи који се успостављају између различитих култура с циљем превазилажења асиметричних и хегемонистичких тенденција које угрожавају једнакост и основна људска права. Као решење се нуди концепт толеранције према постојању разноликости која је у реалним условима живота још увек условљена отежаним међукултурним односима без обзира на усвојене принципе једнакости и партиципативности.

Посебан део студије Санардини посвећује образовању као инструменту за спознају сопствене историје, културе, језика, колективног сећања и заборавља. Износе се веома интересантне чињенице о функционисању индијанских школа, сукобу оралне традиције и писмености, спознаји сопствене земље без зла, ривалитета између образовања заснованом на вредностима из живота, бригом за животом и званичног школског билингвалног модела. Сходно приоритетима и према сугестијама самих индијанских заједница, односно њихових лидера (мудрих старца), учитеља, шамана, најбољих ученика, Санардини предлаже следећи систем школа: школе културе, потом тзв. школе „ниша” чији је циљ ревитализација језика појединих домородачких народа који полако нестају. Такође указује на значај школа за образовње деце оних народа који говоре сопствени језик и познају своју културу. Посебно говори о концепту тзв. ефикасне школе која обједињује тзв. радијалне школе, односно по групама сву ону индијанску децу чије су породице у миграторним условима због посла. На крају, бави се изазовима билингвалне школе у оквирима парагвајског плурилингвизма, односно постојања двадесет индијанских језика које Санардини сматра великим богатством у процесу јачања националне државе и, посебно, интеркултурне комуникације.

Са друге стране, Патрисио Гереро сугерише да је садашњи цивилизацијски модел, изграђен на хегемонији разума, неодржив јер угрожава могућност живота у свим његовим облицима. Као један од највидљивијих израза ирационалности западног разума наводи еколошку кризу, која није ништа друго до одраз цивилизацијске кризе. Гереро оштро критикује глобализацију јер је ослоњена на кризи хегемонистичког, тотализујућег знања које је инструментализовано да пласира непостојећу универзалну истину, односно оно је у служби моћи и доминације над људским бићем, природом и животом. Стога је неодрживо замислити „други” цивилизацијски пројекат и постојање који нису засновани на разуму и епистемологији западне и европоцентричне рационалности која је осмислила модел колонијалности знања.

У тим оквирима Гереро сматра да замишљање „другог” пројекта постојања неминовно имплицира радикалну интерпелацију онога што радимо у етичком и политичком смислу, с обзиром да се не доводи у питање начин на који се мисао производи, већ ко је производи и за кога. Последично овом ставу он по-

ставља и неколико кључних питања за превазилажење колонијалности знања у ери глобализације: Знање за шта? Знање за кога? Знање од кога?

Надаље, када говори о латинскоамеричкој реалности наглашава да је неопходно остварити дијалог западњачких знања у дебати са индијанским интелектуалицима и заједницама које теже интеракцији са националним друштвом и то у жељи за прогресом, променама, стицањем нових вештина и компетенција. На тај начин, усмерава наша размишљања на значај антропологије као науке о различитости, о плурализму, истости као методу спознаје свих животних реалности и стварања. При томе, упозорава да се идентитет гради на представама које друштво и култура праве о себи (истост), о другима (другост) у сложеном процесу који називамо дијалог.

Закључује да идентитет има и важно политичко значење јер уједно постаје стратегија борбе за право на различитост. Сходно томе, за Герера је интеркултуралност резултат дијалектике друштвеног процеса симболичке конструкције у коме се изражавају свест, воља, креативност, друштвене имагинарије, представе, наде, утопије, у потрази за новим осећањима, моделима мишљења, стварања, живота. Поједностављено речено, ради се о егзистенцијалним моделима који обједињују интеракције између различитих актера у одређеном историјском моменту који принципом усаглашености дефинишу и утврђују оквире правног, социјалног, политичког и културног споразумевања.

На крају, вредно је истаћи ауторова размишљања и закључке о геополитици (политикама) знања коју је пласирао Аргентинац Валтер Мињоло (*Walter Mignolo*) међународно признати семиотичар и професор књижевности на Универзитету Дјук, у Сједињеним Државама. Познат је као једна од централних личности латиноамеричке деколонијалне мисли и оснивача Групе за модерност/колонијалност. Гуереро закључује да је интеркултуралност нешто више од самог дискурса, односно представља културну политику унутар аутохтоних иницијатива. Према њему, ради се о опозиционој мисли која је усмерена на друштвено-историјску и структурну трансформацију на основама логике засноване на посебности разлика које нису само етничке или културне. У суштини ради се о колонијалној последици из прошлости на коју се надовезује садашња доминација великих народа, језика, али и знања. Аутор наглашава да ова логика интеркултуралности полази са позиције екстериорности у односу на доминантну логику коју доводи у питање новим стеченим знањима и моделима размишљања који нису потпуно изоловани од доминантних парадигми или структура. Другим речима, процес колонијалности био је нужан оквир спознаје ове нове парадигме и структуре саграђене на основама „друге” мисли, деловања у политичкој, друштвеној и културној сфери. На тај начин, закључује Гереро изграђено западно „универзално” знање *de facto* се нашло у процесу деколонизације.